

מראי מקומות- בבא בתרא קל"ח

דשונא מתנות יחי'. ותי' דאולי אין כוונת הרשב"ם אלא לתת טעם מדוע אינו חפץ לקבל המתנה. ולדבריו י"ל דאין כוונת הרשב"ם לומר כלל דחוב הוא לו וממילא אין מזכין לו, אלא לפרש למה אינו רוצה המתנה, אבל אה"נ, אף בזכות גמור אם לא הי' רוצה אין מזכין לו [ולפי דברינו דכוונת הרשב"ם דאם הי' זכות גמור מזכין לו אף בע"כ, א"כ לכאור' י"ל דק' הרשב"ם ל"ק כלל, דכוונת הרשב"ם לומר רק דאין זכות גמור, ולכן מחאתו מהני, אבל ודאי בסתם הי' זה זכות, ולכן ודאי מהני זכיותו היכא דאינו מוחה].

(ג) **לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולם- פי' הרשב"ם, דמה שגובה מכולם, היינו משום דמתנת שכיב מרע כירושה דמי, ומקרקעי דיתמי משתעבדי לב"ח. ותמה רעק"א בגלה"ש, הא גם ממתנת בריא גובה בשטר, ואין צריך להא דירושה הוי, והניח בקו'. וכ' הרשב"ש דכוונת הרשב"ם לומר דאפי' היכא דאין כאן שטר חוב, אלא מלוה ע"פ הוא, מ"מ יכול לגבות מכולם, לפי שהוי כירושה** [וודאי דוחק הוא, שהרי הגמ' מיירי ביצא עליו שטר חוב, וצ"ל דהרשב"ם בא לומר דאפי' אם הי' מלוה ע"פ הי' יכול לגבות משום דמתנת שכ"מ כירושה].

(ד) **אבל אמר תנו מאתים זוז לפלוני... כל הקודם בשטר זוכה- כ' הריטב"א דאע"ג דמתנת שכ"מ לא חל אלא לאחר מיתה, וא"כ לכאור' כולם חלו בבת אחת, מ"מ הרי הוא כאומר בפירוש שרוצה שיזכו לאחר מיתה בזה אחר זה ויקדום זכי' של זה לזכי' של חבירו. ואף דלכאור' חידוש הוא זה, דלכאור' אם חל לאחר מיתה חל מיד, מ"מ כ' הריטב"א דיכול השכ"מ לעשות כן, וכמו דמצינו גבי אחרין לפלוני למ"ד שהאומר אחרין לאו כאומר מעכשיו דמי, אלמא דאף לאחר מיתתו יכול להקנות באופן שאין הכל חלין מיד לאחר מיתתו, וא"כ י"ל דה"ה בזה יכול לעשות כן.**

(ה) **ודלמא כראוי לו בחובו קאמר- והעיר התורת חיים דלמה הק' הגמ' כן רק בחובו, הרי הי' יכול כבר להק' כן בבכורה וכתובת אשתו, ותי' דכיון דמקרבא דעת' לגבייהו, מסתבר למימר דלאו כראוי לו בבכורתו או בכתובתה קאמר, אלא כראוי לו שעשה עמו נחת רוח, אבל גבי בע"ח, כיון דלא מקרבא דעת'**

(א) **כאן בצווח מעיקרא כאן בשותק מעיקרא ולבסוף צווח- כ' הרי"ף (סג: בדפיו) דדין זה מיירי בשכיב מרע, דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו, וכיון ששותק המקבל כשאמר השכ"מ, כמי שנמסרו לו דמי, אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידי'. אולם מדברי הרשב"ם לא משמע כן, שהוא מחק הגירסא "כל" נכסיו, ואין דין שכ"מ אלא היכא דכותב כל נכסיו, ולכן משמע מדבריו דדין זה במתנת בריא הוא. והק' הקצות (רמ"ה, ד') על שי' הרי"ף, הא מתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר מיתה, וא"כ אפי' אם נתרצה בפירוש בשעת נתינת המתנה, מ"מ למה אינו יכול לחזור קודם מיתת הנותן, הרי עדיין לא חל הקנין. ותי' די"ל דס"ל להרי"ף כשי' הרא"ש בספ"ק דגיטין (סי' י"ט), דבמתנת שכ"מ חל הקנין למפרע, וא"כ אם לא צווח בשעת מעשה, אפי' אם מוחה אח"כ, מ"מ הרי לאחר מיתת הנותן כבר חל המתנה למפרע. וכ' דלפי שי' הראשונים דס"ל דלא חל הקנין למפרע, א"כ לכאור' צ"ל דאפי' אם מוחה אח"כ, קודם מיתת הנותן, אין המתנה חל. ולפי זה צריך לומר דס"ל להני ראשונים או דס"ל דסוגיין מיירי במתנת בריא, או דמה דאי' בסוגיין "ולבסוף צווח", היינו לאחר מיתה, וא"כ אז ודאי שוב אינו יכול למחות.**

(ב) **כאן בצווח מעיקרא- פי' הרשב"ם, מכיון שמסר לו השטר התחיל לצווח, ולכן לא קנה, שאין מזכין לו לאדם בעל כרחו, דחוב הוא לו, דכתיב שונא מתנות יחי'. ולכאור' דברי הרשב"ם תמוהים, למה צריך להא דחוב הוא לו, אפי' אם לא חוב לו כלל, מ"מ הרי אין מזכין לאדם בעל כרחו. ולכאור' משמע מכאן כמש"כ הרשב"א בקידושין (כ"ג), דהיכא דאיכא זכות גמור, אז מזכין לו אף בעל כרחו, וע"ז כ' הרשב"ם דכיון דכתי' שונא מתנות יחי', א"כ שוב אי"ז זכות גמור. וע' היטב בבבאור דבריו בברכת שמואל (שם, י"ד), ואכ"מ. וע"ע ברש"ש דהק' דאם משום שונא מתנות יחי', א"כ איך שייך לאדם לזכות לאחר בשום מתנה, הרי לעולם לימא**

אחר מקבל מתנה). אולם ע' בשו"ע (חו"מ רנ"ז, ב') שכ' דבין אם היו תלושים או עומדים ליבצר, הרי הם של יורשים, ולא של בנו המקבל מתנה. וכ' הש"ך (שם, ב') דכן הוא דעת הרמב"ם והרא"ש והטור, ומשום דכל העומד לתלוש כתלוש דמי. והביא מהתוס' יו"ט שתמה על הרשב"ם, דהא כל העומד ליתלוש כתלוש דמי. ותי' הש"ך דהא הגמ' ביאר דטעמו של דבר הוא משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו. ואם הי' מדבר לענין המחובר לקרקע שעדיין צריכין לקרקע, אז אי"צ לשום סברא, שהרי זהו דבר פשוט, דמחובר לקרקע כקרקע, ואם הגמ' הי' צריך לסברא דדעתו של אדם קרוב אצל בנו, ע"כ דמייירי בדבר שאין צריך עוד לקרקע, ומ"מ נכלל בהמתנה לבנו, משום דדעתו קרובה אצל בנו. וליישב דעת הרמב"ם ודעימי' מלשון הגמ', כ' הש"ך דאולי יסברו דאם לא היינו אומרים כן, דדעתו של אדם קרוב אצל בנו, הי' שייך לומר דהוי כאילו האב התנה דאין לבן אלא מה שהי' על הקרקע אז, אבל לא הפירות העתידין להיות, ולכן צריך לסברא דדעתו קרובה אצל בנו, דאף הפירות העתידין להיות הם שלו.

לגבי, מסתבר טפי למימר דכראוי לו בחובו קאמר, לכך אלימא טפי לאקשוויי מסיפא.

(ו) **העדים כותבים אע"פ שאין מכירים, וכו' - יש להק', אם אין מכירים, ולכן צריך להביא ראיה, א"כ מהו התועלת בכלל של כתיבת העדים. וכ' השטמ"ק בשם השיטנ"ל מ שהביא מהריב"ש בעל התוס', דנפק"מ דכותבים היינו, דהמחויבים נשבעים היסת. ואע"פ דהיתומים טוענין שמא, וא"כ מצד טענתם לא הי' מחייבים המחויבים לישבע, אבל כיון דכתבו העדים, עכ"פ צריכים לישבע. והעיר הקובץ שעורים (תע"א) ע"ז, דעדיף הול"ל דנשבע שבועת מודה במקצת, שהוא שבועת התורה, ולא שבועת היסת דנתקנה בימי ר' נחמן, דהא שבועת מודה במקצת ג"כ צריך טענת ברי. עוד הביא הקו"ש מהרמב"ן, דאפי' יעידו עדים שהאב טען ברי, אינו מועיל להבין, וגם אם נכתב בשטר טענת האב לא יועיל להבין, דצריך להיות ברי מעצמו (אף לא לשבועה). וא"כ הדרה קו' לדוכתי', מה מועיל הכתיבה. וכ' הסמ"ע (חו"מ רנ"ה, א') "מ"מ יש תועלת דלא יעזו ויכפור הלה כ"כ כשיראה צוואה בעדים ביד היורשים, משא"כ כשלא יכתבו".**

(ז) **אין כותבים אא"כ מכירים, לפיכך כשהוא גובה אי"צ להביא ראיה - הק' הקובץ שעורים (תע"א), מאי מהניא כתיבה שלא מדעת המתחייב, הרי זהו מפי כתבם, ולא מהני לראיה. ותי' דאפשר שהוא תקנת חכמים בשכיב מרע, משום דאין פנאי לשכיב מרע לתבוע ללוה, לכן תקנו שיהיו העדים כותבים, וזה יהי' כשר לראיה. וע' מש"כ שם להעיר אהא דכותבין שטר חליצה, לפי שי' הראשונים דלא מהני שטר ראיה בקידושין משום דהוי מפי כתבם. גם החזון איש (אה"ע קי"א, י') הק' דמה מהני עדותן בכתב, הא מפיהם ולא מפי כתבם כתיב, וכ' דמתוך הדחק נראה דאין כותבין אא"כ מכירין היינו שיהי' בפני המתחייב ושיצוה להם לכתוב.**

(ח) **האב תולש ומאכיל - כ' הרשב"ם דמה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו, אפי' מה שהי' עומד ליתלוש, הרי הוא של בנו מקבל מתנה (וע"ש מש"כ לחלק בין בנו מקבל מתנה ובין**